



Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Rudnay Egved*

Cím: *Rudnay Béla és az ötvenéves budapesti rendőrség*

Forrás: *Magyarország*

Bppest
(Hely)

1936 I. 5.
(Idő)

(Köt. v. füzet)

Osztályozás

Tá

92

Hely

Rudnay Béla

Idő

"1936"

Személy

Helyszám

Rudnay Egved:

Rudnay Béla és az ötvenéves budapesti rendőrség

Most üli a budapesti államrendőrség fennállásának ötvenedik évfordulóját. Az államrendőrségnek 1895-től 1906-ig atyám, Rudnay Béla volt főkapitánya. Ezidőre esik legszébb gyermek- és serdülőkorom és talán nem lesz érdektelen, ha elmondom néhány emlékemet, mely a rendőrséggel függ össze.

Atyámat, mint Hont és Nógrád vármegyé, valamint Selmec- és Bélabánya szabadkirályi városok főispánját, 38 éves korában, Bánffy Dezső báró miniszterelnök hívta meg a milenáris kiállításra készülő Budapest főkapitányi székébe. Kinevezése 1895 december 31-én jelent meg a hivatalos lapban. Első emlékem, mely mint 9 éves gyereket a rendőrséghez űz, nem valami vig. 1896 január 2-án gyermekvendégség volt nálunk és kivilágítottuk a még ott álló karácsonyfát. A kiszáradt fa tüzet fogott és bizony tekintélyes lakástűzet okozott. Tűzoltóság és ember-tömeg között, ott mutatkozott be az ujonnan kinevezett, de még nem ismert főkapitánynak az odagyülő főtisztviselőknek egy része. Splényi Ödön báróra, Pe-

kárty Ferenc főkapitányhelyettesre, Mátyás Hugó kapitányra emlékszem közülük. A legtöbb tisztviselő illőnek tartotta, hogy hirtelenében diszbeöltözötten jelenjen meg. Kissé komikusan hatott reám az akkori diszfüveg, mely csendőrségi kalpaghoz hasonlított, fehér lófarokkal, kakastoll helyett.

Mintha ez a kinevezés után kiütött tűz szimboluma lett volna a bekövetkező 10 év politikai mozgalmainak, mely mozgalmak az utcára vetették a tömegeket és a közjogi ellenzék által előtérbe tolt ifjuság állandó háboruit viselte a rendőrséggel. Így a politikai harcok legláthatóbb formái a főkapitány személye körül bonyolódtak le. Atyám vaskézrel fogta egybe a rendőrséget, de kifelé, mint szerető atya, személyesen vállalta a felelősséget minden tisztviselőjének, néha általa nem is helyeselt, ténykedéséért. Még szemem előtt van az ifjuság vezérének és bálványának, Takács Zoltánnak közönséges hűnügybe keveredett személye, amint cipőzsinór, nyakkendő és gallér nélkül a rendőrfényképész fényképezi.

Köztudomású volt I. Ferenc Józsefnek atyám iránt érzett jóakarata. Ebben, azt hiszem, nagy része volt annak, hogy atyám régigküzdötte a boszniai okkupációt. Vele beszélgetve, a király majd minden alkalommal rámutatott, sőt meg is érintette a mel-lén lógó hadiérmet, vagy legalább is egy-két szóval újra és újra észrevétette, hogy nem felejtette el, hogy atyám megtette kötelességét a királlyal és hazával szemben. Ez a jóakarát sok kellemetlenségen segítette át atyámat, melynek a különböző kormányválságok alatt, természetszerűen, annyira mozgalmas időkben részes volt.

Atyám több ízben említette, mennyire alávetette magát Ferenc József a rendőrség köz-biztonsági intézkedéseinek és hogy ez mennyire megkönnyítette őrizését. Sohasem mulasztotta el hozzáfűzni, milyen nehéz lesz a helyzet ezzel szemben Ferenc Ferdinánd trónörökösrel, ki még tünni sem akarja a tanácsadást.

Mikor a rendőrség történetével foglalkoznak, mindig felemlítik, hogy az atyám alatt emelkedett arra a magaslatra, melyen ma van. Bizony, ez nem ment mindig könnyen. Már pedig atyám megkívánta a legmagasabb személyektől is, hogy a tisztikarnak adják meg a kijáró tiszteletet. Emlékszem egy esetre, midőn egy nagytekintélyű, de rabiatosságáról közismert nagyur egy, még ma is élő, most nyugdíjas tisztviselőt, elrobogva, leszamarazott, mert kocsiját nem tudta elég hirtelen megtalálni. A tisztviselő bejelentette az esetet atyámnak azzal, hogy lovagias elégtételt fog kérni s ha nem kapna, akkor ott és úgy vesz, ahogy tud. Atyám tudomásul vette a bejelentést azzal, hogy mielőtt erősebb lépésekre kerülne sor, tegyen ismételt jelentést. Mint előrelátható volt, a sértegető mégcsak nem is fogadta a

sértett fogalmazó megbízottait. Atyám erre felkereste Széll Kálmán akkori miniszterelnököt, kinek állandó tarokkpartnerere volt a sértegető. Széll megdöbbenve hallotta a fogalmazó merészségét, el akarta tiltani minden további lépéstől s egészen kikelt magából, midőn hallotta, hogy atyám mindenben azonosítja magát a megsértett tisztviselővel. Széll az ügyet az uralkodó elé vitte, ki teljes egészében atyám felfogását tette magáévá. A sértegető kegyelmes urnak Canosát kellett jánna.

A kocsisok sztrájkja

Egy ízben atyám azzal az egészen kivételes tehetségével, mellyel tömegekre hatni tudott és bátorságával a rendőrséget igen nehéz helyzetben segítette keresztül. Abban az időben terjedtek el a szocialista mozgalmak Magyarországra. Ezek a mozgalmak persze sztrájkokat is kiváltottak, melyek néha nagyon is elfajultak. A legádázabb harc a kocsisok sztrájkjából támadt. A sztrájkoló a mai Népszigetre vették be magukat és atyám elhatározta, hogy a tanját feloszlatja. Ugy látszott hogy ez csak formális harccal, nagy véráldozattal lesz lehetséges. Hogy a vérengzést lehetőleg lecsökkentse, személyesen kívánta a feloszlatást irányítani és már indulni akart, midőn bejelentik nála a sztrájkoló küldöttségét, melyet egy félbenmaradt ügyvédjelölt vezetett. A küldöttség vezetőjét kidöbva, az ottmaradt kocsisokhoz fordult: mif kívánnak? Aztán elbeszélgetett velük azzal, hogy éppen készült ki hozzájuk és válaszáat csak a kocsisok összességének adja meg. Kinn a sztrájkjánán kiséréte nem látszott kellettlenül venni visszaparancsolását. Egymagában közibükmenve, felment az emelvényre és kezdve az előbb nála lejátszódott jelenet

elmondásával, folytatta: „kidobtam magamtól azt az embert, mert nem munkásember s én magukkal szívesen szóbaállok de nem állok szóba olyanokkal, kik a keservesen megszerzett filléreik elszedéséből élőködnek, stb.“, annyira, hogy elkezdtek eljenezni atyámat. Ekkor közbevágott: „de nem azért jöttem, hogy ezeket elmondjam, de azért, hogy sztrájkanyagukat feloszlassam“. Annyira megnyerte atyám ezeket a vad embereket, hogy szó nélkül széjjelmentek.

„Olyan nagy disznókat, mint Magyarországon...“

Atyám kinevezésekor a rendőrlégénység főparancsnoka *Bornemissa* Boldizsár volt. Nagyszerű ember, kinézésben, gondolkodásban. Szikár alak, sasorr, olyan külsővel, melyet csak felvidéki származásu magyar huszártiszteknél és arabs sejkéknél találni. Csupa izom és ideg. Teljessé tette a külsőt egy hatalmas, még öszülésében is feketére festett félelmetes bajusz, mely izgalmas pillanatokban úgy mozgott, mintha külön rugókon járt volna. A szóbeszéd azt állította, hogy *Török* főkapitány, atyám elődje, véletlenül találkozott volna vele valahol. Meglátva, kijelentette, hogy csak ez lehet rendőrfőparancsnok. Mintaszerű fegyelmet tartott és szerető atya volt rendőreinek. Mindenképp méltó elődje volt a mostani főparancsnok, *Török János*nak. A rendőrök úgy jártak hozzá bajaikkal, mint családtaghoz, de ha szigoruan reájuk nézett és elkezdett táncolni a híres nagy bajusza, azt hiszem, szívesebben állták volna ki a tisztitőtüz ismeretlen kinyait, mint a tekintetét. Ő tanított engem lovagolni, rengeteg türelemmel, szeretettel, gondnal. Atyámnak talán nem olt ragaszkodóbb, hübb embere, ragaszkodása már meghaladta az emberit. Meghatódás nélkül nem tudok gondolni rája.

Budapest belterületén tilos volt hízó állatot tartani. Rendőrei kedvéért *Bornemissa* tultette magát ezen a tilalmon és a rendőrmenázi részére, a laktanyában pompás disznókat hizlalt. Ezekre nagyon büszke is volt és mutogatta látogatóinak. Megmutatta azokat a vendégképp ittjáró berlini rendőrfőkapitánynak, *Jagownak*, a későbbi birodalmi miniszternek. Az atyám által adott estélyen valami mulatsággal kívánta befejezni felszólalását s kijelentette, hogy „olyan nagy disznókat, mint Magyarországon, még sehol sem látott“. Nem úgy sült el, ahogy a jó *Jagow* gondolta, de a derűtlenség általános volt.

Évinger, a lovasrendőr

Abban az időben jobban kifejlődtek még az egyéniségek és az élet sokkal több originális típust kreált. Rendőrök között is egészen különös egyéniségekkel lehetett talál-

kozni. Egészen eredeti típus volt *Évinger*, lovasrendőr, kit atyám kocsisnak vet magához. Eredeti megjelenés, kit egész Budapest ismert. Olyen kövér, hogy nem maradt sok hely mellette a bakon. Ha huszár is ült ott, annak bizony össze kellett húzódnia. Nagyszerű kocsis, ki nem türt meg a *Stefánia-uton* más kocsit maga előtt, az akkor divatba jött amerikai ügetők közül sem. Ha farkánál fogva is emelte fel a lovat, az akkor is mutatott az ő kezében és a kihalt kocsisgenerációhoz illő módon, a ló a kocsit a kocsis kezén keresztül huzta. Nem volt azon más német, csak a neve, nem is értett más nyelven, csak magyarul. Nem volt az a makacs ló, melyet be ne tört volna. Nem volt neki erőpróba, ha a pontosan lefeküdni szerető *Ferenc József* előtt teljes erővel kellett hajtani, ha valamely ünnepi előadásról megkésve sietett a várba. Bizony a királyi fogat lipizai lovai birták csak nehezen az ütemet utána. *Évingert* atyám magával vitte visszavonuláskor. Nekem nagy barátom volt, összehozott minket a ló és az ő jó becsületes természet.

A rendőrséghez való viszonyomat itt-ott kihasználta egy-egy barátom, vagy más jókedvű ember. *K. Gy.* barátom éjjel megfürdött a *Kalvin-téri* medencében. Az odajött rendőrnek az én nevemmel mutatkozott be, mire a rendőr tisztelegve továbbállt. Megtudta ezt egy szemfüles újságíró és megjelent az eset másnap az egyik lapban, persee mint az én cselekményem. Nem volt nehez megcáfolnom a dolgot, mert nem is tartózkodtam Pesten. Magam vagy fivérem soha ilyen kilengést el nem követtünk.

A kigolyózási indítványok

Atyám személyesen semmiféle beleavatkozást nem vezetett. Az egyedüli eset volt, melyet feljebb leírtam. Akaratán kívül és ellenére belekerült azonban, rákényszerített személyes beleavatkozás folytán egy igen kellemetlen ügybe. Fejérváry lett miniszterelnök, az oppozíció viharzott Pest vármegye közgyűlés nem akart szétszólni és éles, kormányt támadó beszédek hangzottak. Atyám *Kristóffy* belügyminisztertől utasítást kapott, hogy személyesen oszlassa fel a megyegyűlést. A foszlattak, mondván, hogy atyám mesértette a tagtársi lojalitást, kigolyózási indítványt tettek atyám ellen az Országos és Nemzeti Kaszinókban, mint azok tagja ellen. A Nemzeti Kaszinó, miután politikumot látott az indítványban, azt nem is tárgyalta, de az Országos Kaszinó nagyon készült atyámat kigolyózni. A főfelügyeleti hatóság valamely érthetetlen módon csak nagyon későn, csak egyenest a király kivására avatkozott bele az ügybe és állította meg a mozgalmat.

Nem szerepelt-e valamely féltékenység és célzatosság a szétszórlatási rendelet kiadásánál és az az utáni szenvedélyek meg nem fékezésében? Mit lehet tudni.

I. Ferenc József azonkívül kirendelte két tényleges ezredesét atyámnak ebből támadt becsületügyének rendezésére. Persze, ma élő ember el sem tudja képzelni, mit jelentett abban az időben, ha *Ferenc József* civil ember mellé ezredeseit rendelte ki! Erre talán második példa nem is volt. De akadtak atyámnak mindig jó barátai is, kik készek voltak érte kiállni a sikra. *Báró Vojnich Sándor* és *Rohonczy Gida* voltak, akik a kigolyózási indítványra alaposan megokolt ellenindítványt tettek.

Tizenhárom hónapig a csehek fogságában

A koalíciós kormány hatalomra jövelekor atyám nyugdíjba ment, hazament gazdálkodni a megszállás alatt levő Alsózssemberre és mikor úgy atyám, mint én 1920-ban, a cseh állam fensége ellen szőtt fegyveres összeesküvés szervezésének vádjával, vizsgálati fogságban ültünk, a pozsonyi ügyészség fogházában hozták nekünk a börtönök világában kifürkészhetetlen utakon a hírt, hogy a budapesti lovasrendőrök egy csapata a magyar hídfőig jött és rajtaütéssel készül éjszaka minket kiszabadítani. Aznap éjjel nem aludtunk és nézegettük vaságyunkat, mely részét tehetjük kézi használatra szabaddá. Ma sem tudom, igaz-e, állítólag igen, csak le lettek szerelve.

Tizenhárom hónapi fogság után atyám kiszabadult a cseh fogságból, de el kellett hagynia szülőházát örökre. Hogy vagyonából valamit megmenthessen, kénytelen volt egy pomázi birtokért cserébe négyszerest adni, részben honfoglalás óta birtósi birtokaiból. A magyar földbiróság a cserét tudomásul nem vette és az itt szerzett birtokot továbbra is úgy tekintette, mint jogelődjének, egy nyereszkedő részvénytársaságnak birtokát. Azt értékes részeiben kisajátította és odaadta egy tényleges főispánnak, fillérekben megállapított kártalanításért.

A rendőrség ma is őrzi atyám emlékét és még alatta szolgált tisztviselők egész ünnepésszerűen bánnak velem, ha itt, ott dolgozom akad náluk. Az emberi szeretetnek, emlékezésnek legnemesebb emlékét állítva ezáltal.

Midőn atyám meghalt, a megszállott területen volt lakhelye és birtoka ujonnan kinevezett plébánosa fejezte ki a község részvétét azzal, hogy a lakosok két napon át, egy-

mást felváltva, kongatták a harangot, közadakozásból gyászmisét tartattak. Levelét azzal fejezi be: én nem voltam olyan szerencsés ismerni azt a nemes urat, de nagyon nagy embernek kellett annak lenni, akit 12 évi távollét után két község úgy tud gyászolni, mint teszik hiveim a megboldogulttal.

Üdvözlöm a budapesti államendőrséget 50 éves fennállása alkalmából azzal a szeretettel és megemlékezéssel, mely atyám em-

lékéből fakad és mely jellemezte egymáshoz való viszonyunkat.